

САМСІН Р.І.

кандидат юридичних наук,

докторант

(Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова)

ORCID ID: 0000-0002-2662-938X

УДК 347.73:004.056.5:336.74

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.51>

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ РОЗБІЖНОСТІ СУЧАСНОГО ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО ДИСКУРСУ ЩОДО КРИПТОПРОДУКТІВ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗПОДІЛЕНОГО РЕЄСТРУ

Статтю присвячено теоретико-правовому аналізу формування та використання категорій «віртуальні активи», «віртуальні валюти», «віртуальні гроші», «цифрові гроші», «цифрові валюти» у сучасному фінансово-правовому дискурсі, що формується під впливом розвитку технологій розподіленого реєстру та появи нових криптопродуктів. Вказано, що значний успіх криптовалют і розширення сфер їх застосування спричинили появу нових криптопродуктів із цифровим вираженням вартості (інвестиційні та службові токени, NFT, стейблкоїни, CBDC тощо), які в нормативних, наукових та публіцистичних джерелах визначаються як віртуальні активи, криптовалюти, цифрові чи віртуальні гроші, віртуальні чи цифрові валюти тощо. Така термінологічна розбалансованість зумовлює методологічну плутанину й ускладнює формування узгоджених підходів до правового регулювання в цій сфері. Вказано, що Рекомендації FATF 2018 року започаткували процес уніфікації через запровадження категорії «віртуальні активи», а подальші доктринальні дослідження істотно розширили її зміст, фактично перетворивши на узагальнююче поняття.

Обґрунтовано, що термін «віртуальні активи» доцільно розглядати як узагальнюючу родову категорію для криптопродуктів, криптокотени яких мають цифрове вираження вартості, існують в електронній формі, характеризуються оборотоздатністю та створюються із застосуванням технологій розподіленого реєстру.

Показано, що використання термінів «віртуальна валюта» та «віртуальні гроші» для позначення криптопродуктів із цифровим вираженням вартості є концептуально застарілим і менш коректним, оскільки формує хибні уявлення про їх природу та не відображає різноманіття відповідних фінансових інструментів.

Зазначено, що у науковій літературі терміни «цифрові гроші» та «цифрові валюти» застосовуються у двох значеннях – вузькому (як цифрові форми фіатних грошей центрального банку, тобто CBDC) та широкому (як усі цифрові інструменти, здатні виконувати функції грошей). Обґрунтовано доцільність переважного використання цих термінів саме щодо CBDC як цифрового еквівалента фіатних грошей.

Ключові слова: віртуальні активи, криптовалюти, віртуальні валюти, цифрові валюти, цифрові гроші, віртуальні гроші, цифрова форма фіатних грошей центрального банку (CBDC), криптопродукти, правове регулювання.

Samsin R.I. Terminological divergences in the modern financial and legal discourse regarding cryptoproduct distributed list technology

The article is dedicated to the theoretical-legal analysis of the formation and use of the categories "virtual assets", "virtual currencies", "virtual money", "digital money", "digital currencies" in the modern financial-legal discourse, which is shaped under the influence of the development of distributed ledger technologies and the emergence of new crypto products. It is noted that the significant success of cryptocurrencies and the expansion of their application spheres have led to the appearance of new crypto products with digital expression of value (investment and utility tokens, NFTs, stablecoins, CBDCs, etc.), which in normative, scientific, and journalistic sources are defined as virtual assets, cryptocurrencies, digital or virtual money, virtual or digital currencies, etc. Such terminological imbalance causes methodological confusion and complicates the formation of consistent approaches to legal regulation in this sphere. It is indicated that the FATF Recommendations of 2018 initiated the unification process by introducing the category "virtual assets", and subsequent doctrinal studies have significantly expanded its content, effectively transforming it into a generalizing concept.

It is substantiated that the term "virtual assets" is appropriate to consider as a generalizing generic category for crypto products, whose crypto tokens have a digital expression of value, exist in electronic form, are characterized by transferability, and are created using distributed ledger technologies.

It is shown that the use of the terms "virtual currency" and "virtual money" to denote crypto products with digital expression of value is conceptually outdated and less accurate, as it forms misconceptions about their nature and does not reflect the diversity of corresponding financial instruments.

It is noted that in scientific literature, the terms "digital money" and "digital currencies" are used in two meanings – narrow (as digital forms of central bank fiat money, i.e., CBDC) and broad (as all digital instruments capable of performing the functions of money). The expediency of predominantly using these terms specifically in relation to CBDC as a digital equivalent of fiat money is substantiated.

Key words: *virtual assets, cryptocurrencies, virtual currencies, digital currencies, digital money, virtual money, digital form of central bank fiat money (CBDC), crypto products, legal regulation.*

Актуальність теми. Значний успіх криптовалют і стрімке розширення сфер їх використання зумовили підвищений інтерес суб'єктів ринку до створення нових продуктів на основі технології розподіленого реєстру. У результаті з'явилися нові криптопродукти, криптокени яких мали цифрове вираження вартості та характеризувалися оборотоздатністю (зокрема інвестиційні токени, службові токени, NFT, CBDC, стейблкоїни тощо). У нормативно-правових актах міжнародних організацій і різних держав, а також у науковій та публіцистичній літературі такі продукти кваліфікувалися по-різному: як криптовалюти, як цифрові гроші, як віртуальні гроші, як віртуальні валюти, як цифрові валюти і т.ін. Така термінологічна неузгодженість ускладнювала визначення сутності криптопродуктів, створювала плутанину та негативно позначалася на формуванні ефективного правового регулювання відносин у сфері їх обігу.

У 2018 році Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) запропонувала використовувати термін «віртуальні активи» і згодом саме ця категорія набула широкого застосування і стала використовуватися як інтегративне (хоч і не повністю універсальне) поняття для криптопродуктів, що мають цифрове вираження вартості, можуть використовуватися для платіжних та/або інвестиційних цілей і створені на основі технології розподіленого реєстру (далі – криптопродукти ТРР).

Водночас, в наукових, публіцистичних та нормативних джерелах продовжують використовувати поняття «віртуальні валюти», «віртуальні гроші», «цифрові гроші», «цифрові

валюти», «цифрові активи», «цифрові розрахункові активи», «віртуальні цінності» тощо. Розбіжності у трактуванні цих термінів, їх часткове змістове перетинання та відсутність усталеного понятійно-категоріального апарату зумовлюють необхідність ґрунтовного аналізу їх співвідношення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання співвідношення понять в сфері регулювання криптопродуктів ТРР, ставали предметом дослідження багатьох українських науковців. О. Дмитрик приділяла увагу співвідношенню категорій «віртуальні активи» і «цифрові активи» [1, с. 248–252], О. Кудь, М. Кучерявенко, Є. Смичок – «цифрові (віртуальні) активи» і «криптовалюти» [2, с. 34–38], О. Славута – «віртуальний актив», «криптовалюта» та «цифрова валюта» [3, с. 182–184], І. Гулейков – «цифровий актив» та «віртуальний актив» [4, с. 210–213], О. Овчаренко – «віртуальні активи» та «криптовалюти» [5, с. 200–202], С. Цуркан – «віртуальні активи» та «цифрові активи», «криптоактиви» та «криптовалюти» [6, с. 613–617], В. Будник – «віртуальні активи» та «цифрові активи» [7, с. 135–137] тощо. Проте співвідношення поняття «віртуальні активи» з такими категоріями, як «віртуальні валюти», «віртуальні гроші», «цифрові гроші», «цифрові валюти», досі залишається недостатньо опрацьованим. В багатьох наукових, публіцистичних та нормативних джерелах зазначені поняття використовуються і як тотожні, і як відмінні, і у співвідношенні «родове – видове». Внаслідок цього виникає термінологічна плутанина, яка ускладнює розуміння відносин у сфері обороту криптопродуктів ТРР, формування єдиної категоріальної бази, приводить до різночитань у доктрині та правозастосуванні. Це зумовлює потребу в його подальшому науковому дослідженні, уточненні змістовного наповнення відповідних понять та визначення їх співвідношення, що є необхідною передумовою формування ефективної та послідовної моделі правового регулювання у відповідній сфері.

Мета статті. Проаналізувати співвідношення категорій «віртуальні активи» з такими поняттями, як «віртуальні валюти», «віртуальні гроші», «цифрові гроші», «цифрові валюти», на основі аналізу інституційних документів, нормативних актів, доктринальних підходів та сучасної практики регулювання обороту криптопродуктів ТРР.

Виклад основного матеріалу. До 2018 року для ідентифікації криптопродуктів, криптовалют яких мали цифрове вираження вартості та характеризувалися оборотоздатністю, у наукових, публіцистичних та нормативних джерелах переважно використовувалися терміни «криптовалюти» чи «віртуальні валюти».

В 2018 році ФАТФ внесло зміни до Рекомендацій з ризик-орієнтованого підходу «Віртуальні активи – та постачальники послуг з переказу віртуальних активів», якими було доповнено Звіт «Віртуальні валюти – ключові визначення та потенційні ризики ПДВ/ФТ» 2012 року [8], де пропонувалося замість терміну «криптовалюти» та «віртуальні валюти» використовувати термін «віртуальні активи». Поняття віртуальних активів у цьому документі визначалося як цифрове вираження вартості, яким можна торгувати в цифровому форматі або переказувати, і яке може використовуватись для платіжних або інвестиційних цілей [9]. Така ж позиція була підтримана і в Рекомендаціях ФАТФ про віртуальні активи та пов'язаних постачальників та пояснювальній записки до Рекомендації 15 щодо нових технологій (15 INR), прийнята Цільовою групою з фінансових заходів, де віртуальними активами визнається цифрове вираження вартості, яке можна використовувати в цифровій формі й котре функціонально прагне виступати як засіб обміну, одиниця обміну й зберігання вартості [10]. О. Кудь з цього приводу пише, що оскільки Рекомендації FATF є загальноприйнятими міжнародним стандартом із протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, то увага фінансистів і регуляторів по всьому світу далі сфокусувалася на терміні «віртуальні активи» [11].

Дійсно, в ряді документів міжнародних інституцій та організацій, нормативно-правових актів різних країн та наукових публікаціях стали використовувати саме цей термін. В. Савчук, Т. Собченко, В. Бойченко зазначають, що термін «віртуальні активи» використовують більше 20 країн та чисельні міжнародні органи [12, с. 54].

Проте вказаний термін не набув статусу загальноприйнятого, оскільки Рекомендації ФАТФ не мають обов'язкової юридичної сили, бо носять характер джерела «м'якого права»

(англ. *softlaw*), тому одночасно в різних документах міжнародних інституцій та нормативно-правових актах продовжують використовувалися й інші терміни («віртуальні валюти», «віртуальні гроші», «цифрові гроші», «цифрові валюти» тощо). Крім цього, згідно із Керівництвом із застосування ризикоорієнтованого підходу до віртуальних активів і провайдерів послуг у сфері виробництва віртуальних активів ФАТФ, віртуальні активи не включають в себе цифрове представлення фіатних валют, цінних паперів та інших фінансових активів, які вже охоплені в інших Рекомендаціях ФАТФ [9]. Фактично, в зазначених Рекомендаціях поняття «віртуальні активи» не охоплювало такі криптопродукти, створені за допомогою технології розподіленого реєстру, що мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність, як інвестиційні токени, CBDC, стейблкоїни тощо.

Проте з часом термін «віртуальні активи» в доктринально-аналітичному значенні набув значно ширшого змістового наповнення, ніж передбачалося у вищезазначених рекомендаціях, і почав використовуватися як узагальнююча (хоч і не повністю усталена) категорія для визначення всіх криптопродуктів, створених із застосуванням технології розподіленого реєстру та залучених до фінансових транзакцій. Він отримав широке поширення в наукових дослідженнях, нормативно-правових актах та публіцистичних матеріалах.

На сучасному етапі майже не заперечується, що криптовалюти є видом віртуальних активів. Така позиція підтримується в роботах В. Новицького, Я. Фици [13], Д. Кобильника, М. Ніконової [14], В. Фурмана [15], Д. Логойди [16, с. 86], О. Бондаренка [17] та інших науковців. Поділяємо її і ми.

Проте ситуація зі співвідношенням понять «віртуальні активи» та «віртуальна валюта» не така однозначна.

Поняття «віртуальні валюти» (англ. *virtual currency*) сформувалося у фінансово-регуляторному дискурсі на початку 2010-х років, коли криптовалюти поступово виходили за межі ігрових платіжних систем і ставали об'єктом ґрунтового наукового та політико-правового аналізу. Використання терміну «віртуальні валюти» як тотожного або альтернативного поняттю «криптовалюти» в зустрічається:

в Директиві ЄС 2018/843, яка доповнює Директиву ЄС 2015/849 щодо попередження відмивання грошей і фінансування тероризму, в якому віртуальні валюта визначається як цифрове вираження вартості, яке не випускається чи не гарантується центральним банком або державним органом, що не обов'язково пов'язане із законодавчо встановленою валютою та не має правового статусу валюти чи грошей, але приймається фізичними або юридичними особами в якості засобу обміну, який можна передавати, зберігати та торгувати в електронному вигляді [18];

в Директиві Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу 2015/849 від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання коштів чи фінансування тероризму, про зміну Регламенту (ЄС) 648/2012 Європейського Парламенту і Ради ЄС і про відміну Директиви 2005/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС і Директиви 2006/70/ЄС Європейської Комісії (в п'ятій редакції від 2018 року), де віртуальна валюта визначається як електронний вираз вартості, який не випускається та не гарантується центральним банком або ж іншими органами публічної влади, не має обов'язкової прив'язки до визначених нормативно національних валют та не наділений правовим статусом валют або ж грошей, проте розглядається фізичними та юридичними особами як засіб обміну, що може передаватися, зберігатися та торгуватися в електронній формі [19];

в Правилах FinCEN до осіб, які адмініструють, обмінюють або використовують віртуальні валюти США, де віртуальна валюта визначається як заміна традиційних валют, а також як цифрові представлення вартості, які функціонують як носій обміну, одиниця обліку та/або засіб зберігання вартості, що не мають статусу законного платіжного засобу в жодній юрисдикції [20];

в Рішенні Європейського суду справедливості по цій справі відоме як рішення C-264/14 по справі *Skatteverket v. David Hedqvist* від 22 жовтня 2015 року), де віртуальна валюта визначена як вид (тип) неврегульованих у праві електронних грошей, які емітуються

та контролюються їх розробниками та приймаються користувачами специфічної віртуальної системи [21];

в Законі штату Пенсільванія США, в якому під віртуальною валютою розуміється цифрове вираження вартості, що використовується як засіб обміну, одиниця обліку або збереження вартості; та не є законним платіжним засобом, незалежно від того, виражений він у законному платіжному засобі чи ні [22];

в Законі про платіжні послуги Сінгапура, де віртуальна валюта визначається як цифровий засіб вартості, який може бути використаний для платежу товарами та послугами або може бути куплений або проданий, що може бути передана цифровим способом і має економічну вартість [23] тощо.

Отже, визначення поняття «віртуальна валюта» в цих документах не має єдиного, узгодженого підходу і суттєво розрізняється – від аналога криптовалют до виду приватних грошей.

Проте після появи терміну «віртуальні активи» в низці документів, в яких надавалося його визначення, термін «віртуальна валюта» піддавався все більшій критиці, саме за використання слова «валюта», оскільки через це у користувачів формувалося хибне уявлення про їх правову та економічну природу, створювало ілюзію, що такі об'єкти мають властивості та правовий статус, тотожні державним валютам або іншим законним платіжним засобам, що не відповідає дійсності [24]. Критику також посилювала стрімка еволюція криптопродуктів TPR: із поширенням блокчейна та появою нових видів віртуальних активів стало очевидним, що термін «віртуальні валюти» не охоплює всі форми криптопродуктів, що мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність, не відображає їх функціонального розмаїття. Відтак, цей термін дедалі частіше розглядається як застарілий та методологічно некоректний, а в професійному середовищі спостерігається перехід до ширшої і точнішої дефініції – «віртуальні активи».

Зовсім інша ситуація складається навколо визначення «цифрові гроші», «цифрові валюти», які також визначалися як тотожне або альтернативне визначення спочатку «криптовалют», а потім «віртуальних активів».

Вперше поняття «цифрові гроші» (англ. digital money) сформував Д. Чаум (D. Chaum), американський криптограф, творець системи eCash, що вперше дозволила проводити захищені фінансові онлайн-транзакції з використанням криптографії для збереження приватності. Автор надав поняття цифровим грошам (англ. digital cash) як електронної форми валюти, що існує в цифровому форматі, забезпечена криптографією і може бути використана для анонімних платежів без посередників, подібно до готівки, але в цифровому середовищі [25].

З часом поняття «цифрові гроші», «цифрові валюти» стали використовуватися як тотожні поняттю «криптовалюти» в ряді інституційних документів: у звіті «Цифрові валюти: відповідь на інформаційний запит» Казначейства його Величності Великобританії [26], доповіді «Схеми віртуальних валют» Європейського центрального банку 2012 року [27] тощо. Крім цього, саме ці поняття шикоро застосовувалися тими науковцями, які визначали сутність криптовалют як нову форму грошей, для того, щоб підкреслити саме функціональну природу криптовалют і їх здатність виконувати традиційні функції грошей (засобу обміну, одиниці обліку, засобу збереження вартості) в цифровому середовищі [28].

Проте стрімка цифровізація платіжних систем, застосування технологій розподіленого реєстру та інших технологій в банківському та фінансовому секторі, поява нових криптопродуктів, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості, є оборотоздатними в фінансових транзакціях та створені за допомогою технологій розподіленого реєстру чи інших технологій, зростання інтересу інституційних інвесторів і державних органів до таких криптопродуктів та технологій, розвиток децентралізованих мереж і цифрової інфраструктури, конкуренція між приватними та державними формами цифрових фінансових інструментів, створення нового термінологічного апарату тощо призвели до змін у застосуванні понять «цифрові гроші» та «цифрові валюти».

В документі Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) (англ. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)) «Цифрові валюти

центральных банків (CBDC) та демократичні цінності» (англ. «Central Bank Digital Currencies (CBDCs) and democratic values») [29–30], аналітичному огляді Банку міжнародних розрахунків (англ. Bank for International Settlements (BIS)) «Що означають цифрові гроші для ринків, що формуються, та країн, що розвиваються» (англ. «What does digital money mean for emerging market and developing economies?») [31] цифрові валюти/цифрові гроші визначаються як цифрова форма фіатних грошей центрального банку (англ. central bank digital currency (CBDC)).

Ініціатором створення CBDC на основі блокчейну був Китай. Народний банк Китаю (англ. People's Bank of China (PBOC)) ще в 2015 році за допомогою Інституту цифрової валюти почав досліджувати можливість впровадження валюти, яка створювалася і розповсюджувалася б за допомогою технології розподіленого реєстру, але повний контроль над емісією, розподілом та регулюванням належав би РВОС. У 2017 році РВОС розпочав проєкт під назвою «Цифрова валюта/електронний платіж» (англ. Digital Currency/Electronic Payment (DC/EP)), метою якого визнано створення цифрової валюти Китаю – цифрового юаню (eCNY), і згодом перейшов від досліджень до практичної розробки та тестування [32]. В 2019 році Президент Китаю Сі Цзіньпін визначив створення цифрового юаня однією з пріоритетних справ у розвитку країни [33].

Найбільш відомими проєктами CBDC, крім цифрового юаня, стали цифровий ямайський долар (англ. Jamaica Digital Exchange (Jam-Dex)) в Ямаїці, піщаний долар (англ. Sand Dollar) на Багамських островах тощо. У 2019 році Європейський центральний банк (ЄЦБ) розпочав комплексне дослідження потенційної емісії цифрового євро. Згідно даних Банку міжнародних розрахунків, в 2020 році більше 80% центральных банків світу заявили про намір створити CBDC, фінансували розробки у цьому напрямку чи розпочали спроби зі створення таких цифрових валют.

До 2024 року 134 країни та валютні союзи, що представляють 98% світового ВВП, досліджують можливості впровадження CBDC. З них 68 країн знаходяться на передовій стадії розвитку на стадії пілотування або запуску: Бразилія, Японія, Індія, Австралія, Південна Корея, Південна Африка, Венесуела, Сенегал, Сінгапур, Швеція, Уругвай, Канада, Норвегія, Таїланд Туреччина, активно тестують свої CBDC, Багамські Острови, Ямайка та Нігерія повністю запустили CBDC.

Емітентом CBDC виступають центральні банки країн, що їх випускають, їм же доступна прозорість транзакцій з CBDC. Транзакції з використанням CBDC не є повністю анонімними, оскільки однією з основних цілей випуску CBDC є підвищення прозорості та зменшення ризику нелегальної фінансової діяльності, таких як відмивання грошей або фінансування тероризму. Таким чином, CBDC забезпечують певний рівень анонімності для користувачів, але водночас дозволяють регуляторам відстежувати транзакції для виявлення та запобігання незаконній діяльності. CBDC виступають цифровим вираженням вартості офіційних валют, вартість одного криптотокена CBDC дорівнюється вартості одиниці валюти (юаню, долару, євро тощо).

Визначення CBDC як цифрових грошей чи цифрової валюти зустрічається в роботах як зарубіжних науковців (Л. Діонісупулоса, М. Марра, Е. Уркхарта (L. Dionysopoulos, M. Marra, A. Urquhart) [34], Т. Анерта, К. Ассенмахера, П. Хоффманна, А. Леонелло, С. Монне, Д. Порчелаккіа (T. Ahnert, K. Assenmacher, P. Hoffmann, A. Leonello, C. Monnet, D. Porcellacchia) [35], О. Петерсона (O. Peterson) [36] та інших), так і українських (С. Грицай [37, с. 138–143], А. Пантюхова [38], С. Ходакевича, К. Пономаренко, С. Урванцева [39, с. 72–79], А. Нестеренко [40, с. 42–49] та інших). Зазначений підхід до визначення понять «цифрові валюти» та «цифрові гроші» можна охарактеризувати як концептуально вузьке розуміння відповідних категорій, у рамках якого вони ототожнюються із CBDC.

Проте не можна не зазначити, що доволі поширеною є позиція, коли терміни «цифрові гроші», «цифрові валюти», використовуються в більш широкому розумінні, для визначення низки криптопродуктів, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність у фінансових транзакціях, тобто, не лише CBDC, але й електронних грошей

(e-money), криптовалют, інших фінансових інструментів, заснованих на ТРР. Так, Т. Адріан, Т. Манчіні-Гріффіолі (Т. Adrian, T. Mancini-Griffoli) під терміном «цифрові гроші» (англ. digital money) розуміють CBDC, e-money, «i-money», криптовалюти [41]. Е. Прасад розглядає цифрові гроші як узагальнююче поняття, яке охоплює об'єкти від CBDC до стейблкоїнів та криптовалют [42]. В. Міщенко, С. Науменкова, С. Міщенко під терміном «цифрові гроші» розуміють CBDC, приватні гроші, криптовалюти тощо [43, с. 47–50]. Зазначений підхід до визначення понять «цифрові валюти» та «цифрові гроші» можна вважати таким, що формує широку парадигму розуміння відповідних категорій, у межах якої їх зміст не обмежується виключно CBDC.

У короткому огляді політики Європейського форуму з питань грошей та фінансів (англ. European Money and Finance Forum (SUERF)) «*Digital Money and Finance: A Critical Review of Terminology*» звертається безпосередня увага на проблеми, які виникають внаслідок термінологічної розгалуженості щодо поняття «digital money», яке використовується надто широко й охоплює різноманітні явища, що сприяє його концептуальній розмитості. Підкреслюється, що застосування терміну «цифрові гроші», під яким одночасно розуміють CBDC, електронні гроші (e-money), інші фінансові інструменти, засновані на ТРР, ускладнює їх правове та регуляторне розмежування [44].

Таким чином, сучасний інституційний та науковий підходи до поняття «цифрові гроші» / «цифрові валюти» демонструють конкуренцію вузького та широкого розуміння цих категорій. Вважаємо, що доцільно підтримати підхід, за якого терміни «цифрові гроші» та «цифрові валюти» повинні застосовуватися переважно для позначення цифрових форм державних (фіатних) грошей, емітованих центральним банком, тобто CBDC, створених за допомогою технології розподіленого реєстру. Саме CBDC володіють визначальною ознакою грошей у класичному розумінні (статусом законного платіжного засобу, підкріпленого публічно-правовою природою емісії та довірою держави), бо є цифровим еквівалентом фіатних грошей, емітованим центральним банком, з чітко визначеним правовим статусом, монетарною стабільністю та інтеграцією в національну платіжну інфраструктуру. При цьому, прикметник «цифрові» у контексті визначення CBDC відображає виключно форму існування офіційних фіатних грошей, яка не змінює їхньої економічної природи та правового статусу, а лише вказує на спосіб їх технологічної реалізації (у вигляді записів на розподілених чи централізованих реєстрах). З огляду на сформовану позицію, категорії «цифрові гроші» чи «цифрові валюти» співвідноситимуться з категорією «віртуальні активи» як видове – родове.

Підсумовуючи зазначене, констатуємо:

протягом останнього десятиліття у міжнародній та національній регуляторній практиці сформувався значний термінологічний розрив щодо визначення криптопродуктів, створених із застосуванням технологій розподіленого реєстру. Терміни «криптовалюти», «віртуальні валюти», «віртуальні гроші», «цифрові гроші», «цифрові валюти» використовувалися непослідовно, часто як синоніми, що зумовило методологічну плутанину та ускладнило формування єдиного регуляторного підходу;

Рекомендації ФАТФ 2018 року започаткували процес уніфікації термінології через запровадження категорії «віртуальні активи». Водночас FATF трактує її у відносно вузькому значенні, тоді як наукова доктрина схильна розширювати зміст цього поняття, застосовуючи його до ширшого кола криптопродуктів, що беруть участь у фінансових транзакціях;

термін «віртуальні активи» доцільно застосовувати як узагальнюючий (родовий) для визначення всіх видів криптопродуктів, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості, існують в електронній (цифровій) формі, характеризуються оборотоздатністю (можуть бути предметом обміну, переказу, використання з платіжною чи інвестиційною метою) та створюються із застосуванням технологій розподіленого реєстру. Вказане стосується насамперед доктринального рівня, враховуючи відмінності між інституційними підходами;

використання для визначення криптопродуктів, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність, термінів «віртуальна валюта» і «віртуальні гроші»,

є застарілими та методологічно менш коректним, ніж терміну «віртуальні активи», оскільки формує у користувачів хибне уявлення про їхню правову та економічну природу, тотожність фіатним валютам або іншим законним платіжним засобам та не відображає функціонального розмаїття криптопродуктів, криптовалютени яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність;

терміни «цифрові гроші» та «цифрові валюти» в сучасному науковому дискурсі мають два підходи: вузький (цифрові форми фіатних грошей центрального банку – CBDC) і широкий (усі цифрові інструменти, що виконують функції грошей). Вважаємо обґрунтованим є підхід, за яким ці терміни доцільно застосовувати переважно до CBDC як цифрового еквівалента фіатних грошей із визначеним правовим статусом.

Список використаних джерел:

1. Дмитрик О.О. Віртуальні активи і цифрові активи: до питання про співвідношення понять. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). С. 248–254. URL : <https://apir.org.ua/index.php/lais/article/view/403/353>
2. Кудь О.О., Кучерявенко М.П., Смичок Є.М. Цифрові активи та їх правове регулювання у світі розвитку технології блокчейн : монографія. Харків : Право, 2019. 216 с.
3. Славута О. О. Співвідношення понять віртуальний актив, криптовалюта та цифрова валюта. Правові виклики сучасності: матеріали круглого столу, 20 грудня 2022 р.; наук. кер. С. І. Глущенко. Харків: ДБТУ, 2022. С. 182–185. URL : <https://repo.btu.kharkiv.ua/items/fdabc302-6eb6-4f17-ba15-3df8c658bd99>
4. Гулейков І. Ю. Співвідношення цифрового та віртуального активу. *Law and International Law*. 2024. № 209. С. 210–215. URL : https://www.researchgate.net/publication/382857420_Spivvidnosenna_cifrovogo_ta_virtualnogo_aktivu
5. Овчаренко А. С. Правове регулювання віртуальних активів та криптовалют в Україні: сучасний стан і перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 200–203. URL : http://lsej.org.ua/4_2020/49.pdf
6. Цуркан С.В. Поняття, правова природа та класифікація віртуальних активів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. Вип. 80. Ч. 1. С. 613–619. URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/96.pdf>
7. Будник В. В. Віртуальні активи і цифрові активи: до питання про співвідношення понять. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). С. 135–138.
8. Financial Action Task Force. 12-Month review of revised FATF standards – Virtual assets and VASPs. Paris : FATF, 2020. 24 p. URL : <http://www.fatf-gafi.org/>
9. FATF Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers (June 2019). URL : <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Guidance-rba-virtual-assets.html>
10. Public Statement on Virtual Assets and Related Providers and Interpretive Note to Recommendation 15 on New Technologies (INR. 15) adopted by The Financial Action Task Force (FATF). URL : <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/regulation-virtual-assets.html>
11. Кудь О. О. Комплексна класифікація віртуальних активів. URL : <https://virtualasset.science/kompleksna-klasifikacziya-virtualnikh-aktiviv.pdf>
12. Савчук В., Собченко Т., Бойченко В. Віртуальні активи – пізнання сутності, облікове відображення, аналітична оцінка. *Economics and Business Management*. 2023. Vol. 14. № 1. С. 38–54. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1742026>
13. Новицький В. Я., Фица В. М. Становлення та розвиток правового регулювання обігу віртуальних активів. *Інформація і право*. 2021. № 4(39). С. 179–187. URL : <http://il.ippi.org.ua/article/view/249302>
14. Кобильник Д., Ніконова М. Особливості використання віртуальних активів: фінансово-правовий аспект. *Публічне право*. 2022. № 4 (48). С. 117–125. URL : <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/48/13.pdf>

15. Фурман В. Регулювання криптовалют в Україні: що передбачає Закон про віртуальні активи. Аналітичний огляд. URL: https://biz.ligazakon.net/analytys/210170_regulyuvannya-kriptovalyut-v-ukrainshecho-peredbacha-zakon-pro-virtualn-aktiv
16. Логойда В. М. Криптовалюти як об'єкт цивільних прав: порівняльно-правовий аналіз : дис. ... д-ра філософії в галузі права. Ужгород, 2022. 287 с. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/c752aa06-aa3b-4ba8-95a1-abd391da0bf6>
17. Бондаренко О. В. Адміністративно-правове регулювання обігу віртуальних активів : дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2023. URL : http://phd.znu.edu.ua/page/dis/05_2023/Bondarenko-1.pdf
18. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU. Official Journal of the European Union. 19.06.2018. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L>
19. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. URL : <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2015/849/oj>. Дата звернення 10.01.2020.
20. Application of FinCEN's Regulations to Persons Administering, Exchanging, or Using Virtual Currencies. URL : <https://www.fincen.gov/resources/statutes-regulations/guidance/application-fincens-regulations-persons-administering>
21. Bundesministerium der Finanzen. Betreff „Umsatzsteuerliche Behandlung von Bitcoin und anderen sog. virtuellen Währungen; EuGH-Urteil vom 22. Oktober 2015, C-264/14, Hedqvist“. GZ III C 3-S 7160-b/13/10001; DOK 2018/0163969. 27. Februar, 2018. URL : http://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Downloads/BMF_Schreiben/Steuerarten/Umsatzsteuer/UmsatzsteuerAnwendungserlass/2018-02-27-umsatzsteuerlichebehandlung-von-bitcoin-und-andere-n-sogvirtuellen-waehrungen.pdf;jsessionid=41D281B5241D47C388EF2F220B43C946?__blob=publicationFile&v=1
22. The General Assembly of Pennsylvania. Senate Bill No 401. Session 2021. URL : <https://www.legis.state.pa.us/CFDOCS/Legis/PN/Public/btCheck.cfm?TxtType=PDF&sessYr=2021&sessInd=0&billBody=S&billTyp=B&billNbr=0401&pn=0348>
23. Payment Services Act, PSA. URL : <https://www.mas.gov.sg/regulation/acts/payment-services-act>
24. Virtual "Currencies": Not actual currencies. URL : <https://www.whitecase.com/insight-alert/virtual-currencies-not-actual-currencies>
25. History Of Virtual Currencies and Cryptocurrencies: A Brief And Informative Idea About Cryptocurrency. URL : <https://financialcrimeacademy.org/history-of-virtual-currencies-and-cryptocurrencies/>
26. Digital currencies: response to the call for information. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/414040/digital_currencies_response_to_call_for_information_final_changes.pdf?ref=hackernoon.com
27. Virtual currency schemes – a further analysis. European Central Bank. February 2015 URL : <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>
28. He D., Habermeyer K., Leckow R., Haksar V., Almeida Y., Kashima M., Kyriakos-Saad N., Oura H., Saadi Sedik T., Stetsenko N., Verdugo-Yepes C. Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations : IMF Staff Discussion Note, SDN/16/03. January 2016. 42 p.
29. Bech M., Garratt R. Central bank cryptocurrencies. BIS Quarterly Review. September 2017. URL : https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1709f.pdf
30. Central Bank Digital Currencies (CBDCs) and democratic values. OECD (2023), Central Bank Digital Currencies (CBDCs) and democratic values, OECD Business and Finance Policy Papers, OECD Publishing, Paris, URL : <https://doi.org/10.1787/f3e70f1f-en>

31. Feyen E., Frost J., Natarajan H., Rice T. What does digital money mean for emerging market and developing economies? URL : <https://www.bis.org/publ/work973.pdf>
32. China CBDC Tracker. URL : <https://cbdctracker.hrf.org/currency/china>
33. Xi stresses development, application of blockchain technology. URL : https://www.idcpc.gov.cn/english2023/ttxw_5749/201910/t20191028_158986.html
34. Boar C., Holden H., Wadsworth A. Impending arrival – a sequel to the survey on central bank digital currency. BIS Papers. № 107. Bank for International Settlements. URL : <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap107.pdf>
35. Dionysopoulos L., Marra M., Urquhart A. Central bank digital currencies: A critical review. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1057521923005471>
36. Ahnert T., Assenmacher K., Hoffmann P., Leonello A., Monnet C., Porcellacchia D. The Economics of Central Bank Digital Currency : ECB Occasional Paper Series, No. 304. European Central Bank, 2022. 72 p. URL : <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op304~3e-8a7f4f5f.en.pdf>
37. Peterson O. Central bank digital currency research around the World: a review of literature. URL : https://mpira.ub.uni-munchen.de/111389/1/MPRA_paper_111389.pdf
38. Грицай С.О. Цифрова гривня – становлення. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 69. С. 138–143. URL : http://app.nuoua.od.ua/archive/69_2022/20.pdf
39. Пантюхов А. Україна в контексті глобальних змін монетарної політики: роль і ризики CBDC. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 77. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/6378/6321>
40. Ходакевич С. І., Пономаренко К. О., Урванцева С. В. Цифрові валюти центральних банків: сутність та перспективи впровадження. *Стратегія економічного розвитку України*. 2022. № 50. С. 71–81.
41. Нестеренко А. Цифрові гроші та фінансова система: регулювання, переваги та ризики. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2025. № 1(33). С. 44–51. URL : <https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/4686>
42. Adrian T., Mancini-Griffoli T. A New Era of Digital Money. IMF Finance & Development, June 2021. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2021/06/online/digital-money-new-era-adrian-mancini-griffoli.htm>
43. Prasad E.S. The Future of Money: How the Digital Revolution Is Transforming Currencies and Finance. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2021. URL : <https://chooser.crossref.org/?doi=10.2307/j.ctv33www60>
44. Міщенко В., Науменкова С., Міщенко С. Теоретичні засади та практичні аспекти впровадження і використання цифрових грошей. *Економічний часопис ХХІ*. 2022. № 2. С. 44–57. URL : https://etet.org.ua/docs/ET_22_2_44_uk.pdf
45. Digital money and finance: a critical review of terminology. SUERF Policy Brief No 1064. January 2025. URL : <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp3022~67ea842a2a.en.pdf>

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

